

in še drugi za njim. Leta 1752. je znameniti matematik Danijel Bernouilli učil, da bi se brodovi mogli goniti s pomočjo vijaka, in res se je to izvelo dosta kasneje. To je storil Sauvage, rodom iz Boulogna v Francoski. On je stvar premišljal in poskušal, ali v velikem je ni mogel izvesti, ker so ga teple razne nesreče. Radi dolga zaprt v Boulognu je gledal pri oknu svoje ječe poskuse, katere je v luki napravljajl z njegovim izumom zapovednik angleškega broda „Ruttler“. Poskusi so uspevali sijajno, a za jadnega izumitelja ni nobeden ne znal ne prašal. Ta prizor je stresel Sauvagea tako, da se mu je potem pamet zmešala. Umrl je 1857. l. v neki Pariški blaznici.

Za čast, kedo je prvi upotrebil vijak za gonilo parobroda, potezajo se Avstrija, Francoska in Angleška. Kakor se pri mnogih drugih izumih ne da točno dokazati, kdo jih je prvi izvel, tako je tudi tu, ali vsak od njih ima pri tem nekaj zasluge. Za Josipa Resslera, por. 1793. l. v Chrudimu v Češki, vele, da je kot dijak že 1812. l. narisal plan parobroda z vijakom. Leta 1827. je vzel patent na ta izum, a 1829. l. je bil poskušan njegov parobrod v Tržaški luki ob navdušenju zbranega ljudstva. V priznanje tega lepša danes Resslerov kip trg pred tehniško šolo na Dunaju. Tudi je znano, da je Ressel pokopan pri sv. Krištofu v Ljubljani. Navzlic temu krasnemu uspehu so pozabili ljudje pri nas zopet na parobrod z vijakom, dokler te ideje niso poprijeli tujci, in to najpreje Francozi. in jo sijajno izveli. Francozi pripisujejo glede tega vso zaslugo Sauvageu.

Vijak na parobrodu se brzo vrti, po 100 do 180krat se zavrti v jedni minuti. Obliko vijaka so mnogo spreminjali in popravljali, tako da jih ima mnogo vrst. Čim večja je površina vijaka, tem bolje, zato jih jemlje s premerom 1 1/2, 3, 5 in tudi več metrov.

Pogledimo malo parobrod na kolesa. Znano je, da imajo parobrodi po dve kolesi, na vsaki strani po jedno. Kolesa so železna, lopate pa lesene. Kedar se kolo vrti, opira se s temi lopatami ob vodo in s tem goni brod. Lopate so na kolesa tako pritrjene, da so vedno po tri cele lopate v vodi. Kedar je morje nemirno, tako da se brod silno ziblje, takrat je vsako kolo enkrat zunaj vode in enkrat globoko v vodi. V takih okolištinah se brod slabo ziblje naprej, in to je jeden glavnih vzrokov, da na morju vse bolje rabijo brodove na vijak. Vijak, ki se nahaja na dolenjem koncu broda, vedno je v vodi, zato tak brod mnogo varneje plava po razvihanem morju kakor parobrod na kolesa. Pa tudi še drugi vzroki priporočajo parobrode na vijak. Na takih brodovih se morejo laglje rabiti jadra, ako je dosta vetra, in s tem se priščedi gorivo.

Pri vojni mornarici je sploh uveden vijak. Temu je več razlogov. Na vojnem brodu zavzemajo kolesa najboljše mesto za topove, in v bitki neprijateljske krogle najlaglje poškodujejo in uničijo kolesa, in brod je potem izgubljen, ker se ne more več gibati. Vijak pa, ki je vedno 2 do 3 metre globoko pod površino vode, varen

je pred neprijateljskimi topovi. Nasproti pa je na plitvih rekah in jezerih vedno boljši parobrod na kolesa, ker ne gredo tako globoko v vodo kakor vijak. Kolesa in vijak vrti parni stroj, kakor znamo. V novejšem času so začeli graditi tudi parobrode na reakcijo, pri katerih ni kolesa ne vijaka. Do sedaj jih še malo rabijo; kako bode ž njimi, pokazala bode prihodnost.

Recimo katero še o parobrodarstvu po ameriških rekah. Na teh rekah, kakor znamo, nastal je parobrod, tu je prvi pot pokazal svojo vrednost. Pa ne samo to, parobrod je neizmerno pomagal h kulturi onim krajem, kjer so bila jedina občila velike reke. Mnoga naselbina ima se zahvaliti za svoj postanek in procvet parobrodu.

Parobrode, kateri danes vozijo po Missouriju, Missisipiju in Hudsonu, mogli bi nazvati potujoče hotele. In res so bolj podobni hiši kakor brodu. Jarbol nimajo, jako so široki in zgrajeni na dve, tri, tudi štiri nadstropja. Na večih takih brodovih je po 200 do 250 malih sob, tako da v njih spati more do 900 ljudi, in vsak ima svojo postelj. Vsi prostori so krasno urejeni, zlasti obednice, katere so olepotičene s slikami, cvetjem in sijajno razsvetljene. Zlasti važno vlogo so imeli ti parobrodi v domači vojski mej ameriškim severjem in jugom za odpravljanje vojne. Še večjo vlogo imajo sedaj, spravljajo namreč ljudi v one nenaseljene ali bogate kraje Missisipija, da spremene divjo okolico v plodonosen kulturnen svet.

Lepi in veliki so tudi parobrodi, kateri občujejo mej starim in novim svetom. To so velikani na morju, kateri kljubujejo vsem vremenskim neizgodam. Preje je trebalo z brodovi na jadra nekaj mesecev, da se je prišlo iz Evrope v Ameriko, a sedaj se potrebuje nekaj dni. Parobrodi so podali v novejšem času trgovini nov, nenačajan polet, in so izrinili že prilično iz velike trgovine prevažanje robe na jadrnicah. Danes vsa iz velika trgovina na morju rabi že parobrode za prevažanje robe, ker je tako prevažanje mnogo varnejše, hitrejše in cenejše. Žal, da je ta hitra prememba v trgovinskem prometu zelo oškodovala dalmatinsko brodarstvo, katero še obstoji do celega v jadrnicah. Hrvatski brod lastniki niso na hitro roko zmogli tolike glavnice, da predelajo svoje jadrnice v parobrode, in zato so jim mnogo dela in zaslužka na domačih obalah prevzeli tujci. Daj Bog, da se kmalu obrne na bolje!

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— Na c. kr. viši gimnaziji Ljubljanski je bilo do sedaj vzprejetih v prvi razred na slovenskem oddelku 63, na nemškem pa 30 dijakov.

— Pevsko društvo „Slavec“ je šlo minulo nedeljo v Radovljico, kjer so ga prav prijazno vzprejeli tamošnji rodoljubi. Pozdravil je društvo pri dohodu gosp. župan Roblek.

— Deželnozborska volitev. Kmečke občine volilnega okraja Radovljica-Kranjska Gora volile bodo dne 10. septembra t. l. svojega poslanca, na mesto umrlega deželnega glavarja, gospoda dr. Jos. Poklukarja.

— Ministerstvo za poljedelstvo je odposlalo gosp. prof. Franketa, da se pouči o ribštvu na Praški razstavi in pri družih avstrijskih zavodih, ki se pečajo z ribištvom.

— C. kr. okrajno glavarstvo v Kranji naznanja, da je nehala v Škofji Loki živinska kužna bolezen na parkljih in v gobci.

— Brzovlak v Prago po znižanih cenah odide iz Ljubljane dne 3. avgusta 1891.

— Letošnja redna velika skupščina družbe sv. Cirila in Metoda vršila se je slovesno včeraj v Kamniku. Pri dohodu v Kamnik pozdravil je skupščinarje mestni župan, gosp. Jos. Močnik, na kar se je zahvalil prvomestnik družbeni g. Tomo Zupan. Na kolodvoru zbrala so se društvi Lira in čitalnica, potem veteransko in ognjegasno društvo in mnogo drugega občinstva. Ko so gospice razdelile med došle goste krasne šopke iz planinskih cvetlic, šla je družba na čelu jej godba in omenjena društva s zastavami v s zastavami okrašeno mesto. Pri slovesni sv. maši pelo je pevsko društvo Lira. Po sv. maši zbrali so se skupščinarji v mestni dvorani, kjer je trajalo zborovanje do polu ene. Podružnic, katerih je doslej 98, bilo je blizo 60 zastopanih. Poročilo tajnikovo, blagajnika in nadzorništva potrdilo se je enoglasno in vodstvu izrekla zahvala. Odstopivši odborniki izvolilo so se zopet z vsklikom. Banketa v Fischerjevi dvorani udeležilo se je 150 oseb. Napitnica presvitlemu cesarju bila je stoje navdušeno sprejeta. Napilo se je meščanstvu Kamniškemu in županu g. Močniku. Živahno odobravana bila je napitnica Svetčeva „slogi,“ dr. Janežičeva duhovništvu, in tudi ona podružnicam, društvom narodnim, navzočim gospem in gospicam. Konečno še omenimo, da se je cela slavnost v najlepšem redu dovršila in da se bodo gotovo vsi gostje z veseljem spominjali na dan, katerega so v prijateljski družbi v lepem mestu Kamnik preživeli.

— Premeščenje. Sodni pristav gosp. Anton Brumen pride iz Slovensko Bistrico v Lož, iz Loža pa v Slovenske Bistrice sodni pristav gospod Janez Pirnat.

— Promocija. Na vseučilišči v Gradci je bil za doktorja vsega zdravilstva včeraj promoviran gospod Radovan Repič iz Ajdovščine, sedaj sekundarij v deželni bolnici v Ljubljani. Častitamo!

— Gallusova tristoletnica. Tristoletnica smrti kranjskega glasbenega umetnika Jakopa Gallusa se je praznovala s tem, da je Ljubljanske stolne cerkve pomnoženi pevski zbor pel pod vodstvom stolnega organista gospoda Försterja eno krasnih njegovih maš prav lepo in precizno. Maša je res krasna in je jako dopadala in najboljši vtis napravila na poslušalce. Priredil jo je za

šest glasov gosp. Förster. Lahka pa ni, in jo morejo peti le prav dobro izurjeni pevci ter močen pevski zbor. Jeseni napravi „Glasbena matica“ koncert, pri katerem bode nje pevski zbor pel samo Gallusove pesni.

— Dne 15. avgusta ob treh popoldne ponavljala se bode binkoštna veselica v Postojnski električno razsvetljeni jami. Upraviteljstvu jame bodo za to najbolj hvaležni oni, kateri si doslej še niso mogli ogledati tamošnjih podzemeljskih lepot, o katerih nikdo pravega pojma ne more imeti, dokler jih ni videl.

— Obleka iz stekla. V listih se bere, da so izumili jako umeten stroj, s katerim se bode tkalo iz steklenih niti blago za obleko. To blago ne bode baje samo cenejše od drugega, ampak imelo bode še drugih prednosti. Ono bode namreč neizgorljivo ter se bode dalo napraviti v vsakovrstnih barvah ter močno, kakor se bode hotelo. Sicer bode uže zaradi tega velike urednosti, ker bode neizgorljivo, posebno za one, ki imajo opraviti vedno z ognjem. Pravijo pa tudi, da se bode dalo napraviti iz steklenih niti posebno lepo blago za gospe, ki bode popolnoma nadomeščalo svilo, ker bodo svetlejša in se bo laže pralo nego svila. To blago bode baje ravno tako mehko kakor svila ter ravno tako elastično.

— Najstarejši ljudje na Kranjskem. Iz zadnjega ljudskega štetja posnemamo, da je bilo na Kranjskem koncem leta 1890. 498.958 prebivalcev, in sicer je bilo moških 238.011, ženskih pa 260.947. Na Kranjskem žive samo 4 osebe, ki imajo po sto in več let, en moški in 3 ženske, in sicer žive te 4 osebe v Postojnskem političnem okraji. Iz med vsega prebivalstva imajo 4 osebe po 97 let, ena 96 let, 2 po 95 let, 10 po 94 let, 31 po 91 let, in 37 po 90 let.

Najstarejši mož v Ljubljani ima 89 let, najstarejša žena pa 95 let; v Postojnskem okraji ima najstarejši mož 101 leto, najstarejša žena pa 102 leti; v Kranjskem okraji ima najstarejši mož 91 let, najstarejša žena pa 94 let; v Kočevskem okraji ima najstarejši mož 93 let, najstarejša žena pa 92 let, v Krškem okraji ima najstarejši mož 94 let, najstarejša žena pa 91 let; v Ljubljanski okolici ima najstarejši mož 94 let, najstarejša žena pa 91 let; v Litijskem okraji ima najstarejši mož 92 let, najstarejša žena pa ravno toliko; v Logaškem okraji ima najstarejši mož 97 let, najstarejša žena 94 let; v Radovljiškem okraji ima najstarejši mož 93 let, najstarejša žena pa tudi 93 let; v Novomeškem okraji ima najstarejši mož 90 let, najstarejša žena 94 let; v Kamniškem okraji ima najstarejši mož 91 let, najstarejša žena 90 let; v Črnomaljskem okraji ima najstarejši mož 93 let, najstarejša žena pa 91 let; o desetih osebah tega okraja ni se mogla pozvedeti starost, ker so se izgubili vsi dotični dokumenti. Znamenito je tudi, da je do 20tega leta več prebivalcev moškega spola nego ženskega ter da je število ženskega prebivalstva od 20. leta večje nego moškega. Slednjič naj omenimo, da uča-

kajo na Kranjskem ženske več starost nego moški, kajti od 17.714 oseb, ki so nad 70 let stare, je moških 8528, a ženskih 9186.

— O znižanji tovarne voznine, katero je dovolilo c. kr. generalno vodstvo avstrijskih državnih železnic za leto 1891. in ki je razglašeno v naredbenem listu c. kr. trgovskega ministerstva za železnice in brodarstvo, naznanjamo tole: Za železno rudo je, „ako se plača voznine najmanj od toliko blaga, kolikor ga rabljeni vagoni morejo nositi“, nadalje, toda le do konca decembra 1891. l. tovarna cena lokalne tarife na progi Breže-Jesenice znižana od 26.9 kr. od 100 $\frac{h}{g}$ na 24 kr., torej za 2.9 kr., na progi Breže-Javornik od 27.2 kr. na 25 kr., torej za 2.2 kr. Pod enakimi pogoji je znižana za železno rudo tovarna cena lokalne tarife na progi Einöd-Jesenice od 28.0 kr. na 25 kr., torej za 3.0 kr., in na progi Einöd-Javornik od 28.3 kr. na 26 kr., torej za 2.3 kr. od 100 $\frac{h}{g}$. Zniža se potom kartiranja.

— Predzadnjo nedeljo je bila strašna toča po Braniški Dolini, posebno je pa razsajala okolo Štanjela, kjer je baje uničila ves pridelek. To je šestnajsto slabo leto v tem kraju. Ubogo ljudstvo!

— Huda vročina. Poroča se iz Valencije, da je v južni Španiji vročina neznosna. Dne 11. t. m. je poskočil termometer na 50 stopinj na solnci, zrak je bil tak, kot bi prihajal iz gorke peči, tla so kar gorela, reči, ki so stale na solnci, ni bilo mogoče dotakniti se.

— Med Toplicami na Dolenjskem in Novim Mestom je od 16. t. m. dvojna poštna zveza na dan ter bode tudi v prihodnje od 15. maja do 15. septembra. Prva pošta hodi iz Novega Mesta ravno dopoldne ter prihaja v Toplice od $\frac{1}{2}$ 2. uri, vrača se pa ob $\frac{1}{2}$ 3. uri v Novo Mesto, kamor pride ob 4. uri. Ta pošta dovaža v Toplice pisma in potnike od Litijske in Krške pošte in nazaj za Litijsko pošto. — Druga pošta hodi iz Novega Mesta po prihodu Ljubljanske, dovaža v Toplice ob $\frac{1}{2}$ 6. uri potnike in pošiljate Ljubljanske in Metliške pošte, vrača se ob 7. uri in prihaja v Novo Mesto ob 9. uri.

— Velika tatvina na pošti. V petek dne 10. t. m. je prinesel neki pismonoša Tržaški tvrdki Giov. Aug. Mauro pismo, ki mu ga je poslal J. B. Brumthaler iz Monakovega na Bavarskem ter v katerem bi imelo biti 5685 nemških mark. Ko je prejemnik odprl pismo, katero je bilo povsem celo ter pečati nedotaknjeni in je tudi ravno toliko tehtalo, kolikor je bilo uradno zapisano, ni bilo v njem mark, ampak papirčki. Znamenito je, da je dobila tvrdka Mauro uže en dan prej brzojavko od Brumthalerja, s katero ga je prosil, da bi mu naznanil, če je dobil pošiljatev v redu. Stvar se je naznanila pristojni oblasti.

— Karlovško „Svjetlo“ javlja, da je došlo v poslednjih sedmih letih od domačinov v Ameriki na pošto v Metliki 1.300.000 gld.

— Vinska letina v Istri. Iz Istre nam dohajajo prav ugodna poročila glede vinske letine. Obeta se

bogata trgatev, ako ne bode toče in bi peronospora v zadnjih dveh mesecih, kar se pa zgodi prav rado, ne uničila sedanjih nad. Ako bi te dni deževalo, zagotovljeni bi bili Istranom tudi drugi pridelki. Dež o sv. Jakobu odločuje navadno, bode li pridelal Istran živeža ali ne. Bog pošlji torej mirnega dežja!

— Mejnarodni kongres za cerkveno godbo. V Milanu bode okolo srede meseca novembra letošnjega leta mejnaroden kongres za cerkveno godbo.

— Stanovanja v Parizu. Mnogo se toži o neugodnih razmerah glede stanovanj v Parizu. Neki spis, ki se je objavil ravnokar v Parizu ter se peča s stanovanji, pa dokazuje, da niso jako draga stanovanja v glavnem mestu francoskem. Nad 20.000 frankov stanarine je plačalo v Parizu v letu 1890. samo 470 strank. Seveda se je treba ozirati na to, da imajo Pariški bogati domačini svoje lastne hotele, kakor jih oni zovejo, po naše bi jim rekli domače hiše. Izpod 300 frankov stanarine se je plačalo v letu 1890. od 404.000 stanovanj. Nadalje se je plačalo v letu 1890. stanarine, in sicer od 300 do 500 frankov od 203.000 stanovanj, od 500 do 1000 fr. od 114.000, od 1000 do 3000 frankov od 64.600 stanovanj, od 3000 do 6000 frankov od 9985 stanovanj, od 6000 do 10.000 frankov od 3000 stanovanj. Iz tega je razvidno, da je večina hiš v Parizu prirejenih za stanovanja delavcev in sploh srednjega stanu, kajti izmed 810.468 stanovanj plača se stanarine k večjemu letnih 1000 fr. od 721.000 stanovanj, to je od $\frac{7}{8}$ vseh Pariških stanovanj.

— Kolera je začela hudo razsajati v Massauu v Afriki. Največ umerje tistih, ki so tam rojeni, pa tudi Evropecem ne prizanaša, posebno vojakom ne.

V Postojinski jami

priredi se dne 15. avgusta t. l. ob 3. uri popoldne izvenredna veselica z električno razsvetljavo, kakor o binkošti vsakega leta.

Vstopnina za osebo 1 gld. Otroci pod 10. letom so vstopnine prosti. (3—1)

Budimpeštanske tržne cene z dne 22. julija 1891.

Pšenica gld. 10.25 do 10.70, rž gld. 8.45 do 9.65, ječmen 5.50 do 5.90, oves (novi) 5.55 do 5.70.

Kurzi na Dunajski borzi dne 23. julija.

Papirna renta	gld.	92.65.
Srebrna	„	92.70.
Zlata	„	111.50.
Marcijeva renta	„	103.05.
Napoleondori (20 frankov)	„	9.33.
C. kr. cekini	„	5.58.
Nemške marke	„	57.72.